

ΓΝΩΜΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ-ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ»

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) ανέλαβε την έκδοση Γνώμης Πρωτοβουλίας με τίτλο «**ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ**» με βάση το άρθρο 4 του Νόμου 2232/1994, σύμφωνα με το οποίο «η Ο.Κ.Ε. μπορεί με δική της πρωτοβουλία να εκφράζει γνώμη και για άλλα θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από **την κα Έφη Μπέκου, και τους κ.κ. Φώτη Κολεβέντη, Χάρη Κυριαζή, Γιώργο Αμβράζη, Παναγιώτη Συριόπουλο και Ιωάννη Λυμβαίο.**

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε **ο κ. Φ. Κολεβέντης**, Αντιπρόεδρος Ο.Κ.Ε.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες **οι κ.κ. Δημήτρης Πρίφτης, Χρήστος Ζάγκος και Γιάννης Κουμέντος.** Από πλευράς Ο.Κ.Ε. συμμετείχε και είχε τον επιστημονικό συντονισμό **η κα Μαρία Ιωαννίδου, Οικονομολόγος, επιστημονική συνεργάτης της Ο.Κ.Ε.**

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τρεις (3) συνεδριάσεις και η Εκτελεστική Επιτροπή ενέκρινε και διαμόρφωσε την εισήγησή της - προς την Ολομέλεια - στη συνεδρίασή της, στις 6 Μαρτίου 2019. Αναμένεται η επικύρωση της Γνώμης από την Ολομέλεια.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την Τετάρτη 14 Φεβρουαρίου 2018, στο Ζάππειο Μέγαρο, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.) παρουσίασε για πρώτη φορά κοινή δήλωση των κοινωνικών εταίρων, των παραγωγικών τάξεων και της Κοινωνίας των Πολιτών για το Εθνικό Αναπτυξιακό Σχέδιο (Ε.Α.Σ.). στην οποία αναγνωρίζεται η ανάγκη κοινωνικών και πολιτικών συναινέσεων για την υιοθέτηση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής με στόχο μία Ελλάδα που θα χαρακτηρίζεται από κοινωνική συνοχή, οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική δικαιοσύνη και βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων.

Η Ελλάδα πρέπει να βρει την ισορροπία ανάμεσα στη δημοσιονομική βελτίωση και τη στήριξη της ανάπτυξης. Χρειάζεται να αντιμετωπίσει τα ενδογενή δομικά προβλήματα της οικονομίας, να βελτιώσει τη διαρθρωτική της ανταγωνιστικότητα, να μετασχηματιστεί σε μία σύγχρονη ευρωπαϊκή οικονομία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία και με αυτά τα εφόδια να ξεφύγει από τις αυστηρές πολιτικές λιτότητας και να απαιτήσει μία θέση στη διεθνή αγορά που θα μας φέρει περισσότερες και βιώσιμες θέσεις εργασίας και βελτίωση των εισοδημάτων.

Η παρούσα Γνώμη εντάσσεται στις πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει η Ο.Κ.Ε. για την εξειδίκευση των κεντρικών στρατηγικών στόχων και των βασικών αξόνων παρέμβασης του Εθνικού Αναπτυξιακού Σχεδίου(Ε.Α.Σ.)¹. Ειδικότερα, ο βασικός Άξονας Παρέμβασης 4. του Ε.Α.Σ. αφορά στον «Επανασχεδιασμό του εκπαιδευτικού συστήματος με μακροχρόνιο ορίζοντα και αναβάθμιση της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης, ώστε να επιτευχθεί η σύνδεση της γνώσης με την τεχνολογία και η προσαρμογή των δεξιοτήτων στις απαιτήσεις της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης. Ειδικές πρωτοβουλίες για την ανάκτηση δεξιοτήτων από τους μακροχρόνια ανέργους, ώστε να είναι δυνατή η επανένταξή τους στην αγορά εργασίας».

¹ βλ. προηγούμενη σχετ. Γνώμη Πρωτοβουλίας νο. 343, με θέμα «Δικαιοσύνη και Ορθή Νομοθέτηση», (Οκτώβριος 2018).

Με την παρούσα Γνώμη, η Ο.Κ.Ε. ανοίγει το διάλογο στα κρίσιμα θέματα της εκπαίδευσης και κατάρτισης, τονίζοντας ότι η πρώτη (1^η) από τις είκοσι (20) κύριες αρχές που θέτει ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων² αφορά στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Διά Βίου Μάθηση: *«Κάθε άτομο έχει δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση προκειμένου να αποκτήσει και να διατηρήσει δεξιότητες που θα του επιτρέπουν να συμμετέχει πλήρως στην κοινωνία και να διαχειρίζεται με επιτυχία τις αλλαγές στην αγορά εργασίας».*

² Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων υπογράφηκε από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή στις 17 Νοεμβρίου 2017, κατά την κοινωνική διάσκεψη κορυφής για τη δίκαιη απασχόληση και την ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Γκέτεμποργκ της Σουηδίας.

2. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στην Ελλάδα, παρά τις συνεχείς και συχνές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις – μεταρρυθμίσεις, το εκπαιδευτικό σύστημα εξακολουθεί να παραμένει συγκεντρωτικό, μη συμπεριληπτικό³, ανελαστικό προς τα προγράμματα και τις ανάγκες των μαθητών, αναποτελεσματικό στην κατάκτηση των στόχων του και δυσκίνητο στην αποδοχή των καινοτομιών. Επιπλέον, το ελληνικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, εμφανίζει υστερήσεις σε βασικούς τομείς, οι οποίοι είναι απαραίτητοι και για την παραγωγική-οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση της χώρας, αλλά και για την ανταπόκριση της χώρας στον ευρωπαϊκό και διεθνή ανταγωνισμό.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Education and Training MONITOR 2018), **οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα, οι οποίες επηρεάστηκαν σοβαρά από την οικονομική κρίση, είναι διαχρονικά χαμηλές.** Στο 4,3% το 2016, οι δαπάνες εκπαίδευσης ως ποσοστό του ΑΕΠ παρέμειναν οι ίδιες με αυτές του 2015 και κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ (4,7%).

Οι διαφοροποιημένες προσεγγίσεις υπολογισμού των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση συμφωνούν ότι οι δημόσιες δαπάνες βρίσκονται σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα από αυτά που προκύπτουν βάσει των προαναφερθέντων υπολογισμών της Eurostat (οι οποίοι βασίζονται στην ανάλυση δαπανών γενικής κυβέρνησης ανά λειτουργία-COFOG). Κατά το ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ που υπολογίζει τη δημόσια δαπάνη σύμφωνα με τους ετήσιους προϋπολογισμούς και απολογισμούς πληρωμών του κράτους, το 2015 οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν στο 3.2%.

Πολύ κοντά στον υπολογισμό του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ είναι και η εκτίμηση του Δικτύου ΕΥΡΥΔΙΚΗ, το οποίο με βάση τη μεθοδολογία συμπλήρωσης εθνικών δελτίων με

³ Για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση βλ. άρθρο 24 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, την οποία η χώρα μας κύρωσε με τον 4074/2012.

στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας (National Sheets on Education Budgets) υπολόγισε τις δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση στο 3% του ΑΕΠ.⁴

Από το 2010, οι περικοπές ήταν αναλογικά υψηλότερες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στη συνέχεια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και σε μικρότερο βαθμό στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Παράλληλα, **οι ιδιωτικές δαπάνες για την εκπαίδευση που πραγματοποιούν τα ελληνικά νοικοκυριά αντιστοιχούν σε περισσότερο από το ένα τρίτο των συνολικών δαπανών για την εκπαίδευση.** Σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν οι δαπάνες για σπουδές στο εξωτερικό (31,7% ΚΑΝΕΠ, 2018), ενώ υψηλές παραμένουν οι ιδιωτικές δαπάνες για τα φροντιστήρια και τα ιδιωτικά δίδακτρα.

Τα πλέον πρόσφατα στοιχεία που προκύπτουν από τις έρευνες και μελέτες ελληνικών και διεθνών οργανισμών (ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ, ΑΔΙΠ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Eurostat, ΟΟΣΑ, PISA, Δίκτυο Ευρυδίκη) **συνθέτουν τη συνολική εικόνα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα** ως εξής:

1. Η συνεχής μείωση του μαθητικού πληθυσμού, ως αποτέλεσμα της μείωσης των γεννήσεων, δημιουργεί την ανάγκη **επανασχεδιασμού των λειτουργιών των δομών του εκπαιδευτικού συστήματος και της διαχείρισης του εκπαιδευτικού προσωπικού.** Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρουσιάζει μεγάλη διασπορά και μικρό μέγεθος σχολικών μονάδων, ενώ ο μέσος όρος των μαθητών στην τάξη είναι χαμηλότερος του αντίστοιχου μέσου όρου του ΟΟΣΑ⁵. Ωστόσο, σε αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η αναλογία μαθητών ανά σχολική μονάδα καθώς και η αναλογία μαθητών ανά τμήμα, αποτελούν δείκτες που στην περίπτωση της Ελλάδας παρουσιάζουν μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των γεωγραφικών περιφερειών της χώρας αλλά και μεταξύ των διαφορετικών

4 Ετήσια Έκθεση για την Εκπαίδευση ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕΕ – Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας/ΕΣΑμεΑ 2017-2018, σελ. 63).

⁵ OECD (2016)

εκπαιδευτικών βαθμίδων⁶. Επισημαίνεται ότι σημαντικές διαφοροποιήσεις στον δείκτη της αναλογίας μαθητών ανά τμήμα εντοπίζονται και στην ειδική εκπαίδευση. Επιπροσθέτως, την περίοδο 2011-2016 καταγράφεται σημαντική αύξηση της μέσης αναλογίας μαθητών ανά Τμήμα Ένταξης (ΤΕ) στη Δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση από 10,9 μαθητές ανά ΤΕ το 2011, σε 14,6 μαθητές το 2016, που αποτελεί και τη μέγιστη τιμή της μέσης αναλογίας την εν λόγω περίοδο.

2. Το **ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολικού συστήματος** στην Ελλάδα είναι σημαντικά χαμηλότερο του μέσου όρου των χωρών της Ε.Ε. (6% το 2017, έναντι 10,6% του μέσου όρου της ΕΕ). Υπάρχει ωστόσο ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ του πολύ χαμηλού ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης του σχολικού συστήματος στις ελληνικές πόλεις (3,8%) και του υψηλότερου ποσοστού στις αγροτικές περιοχές (11,2%). Παρότι τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την πρόωρη σχολική εγκατάλειψη των ατόμων με αναπηρία είναι μόνο ενδεικτικά⁷, καθώς βασίζονται σε μικρό δείγμα του πληθυσμού, ωστόσο προκύπτει σημαντικό χάσμα μεταξύ του ποσοστού σχολικής εγκατάλειψης στον πληθυσμό των νέων με αναπηρία και των νέων χωρίς αναπηρία (για τη διευρυμένη ηλικιακή ομάδα 16-29, τα ποσοστά είναι 17.3% & 6.2% αντιστοίχως/ Στοιχεία έρευνας EU-SILC-2015).
3. Η **μέση επίδοση των μαθητών**, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ PISA, διαμορφώνεται σταθερά σε επίπεδα κάτω του μέσου όρου των χωρών του ΟΟΣΑ. Το 2015, σχεδόν ένας στους τρεις Έλληνες μαθητές δεν πέτυχε τη βάση στην PISA στις φυσικές επιστήμες και σημείωσε ανάλογες επιδόσεις στις μαθηματικές δεξιότητες και το γραμματισμό.
4. Παρόλο που περισσότερο από το μισό του ελληνικού πληθυσμού δεν διαθέτει **βασικές ψηφιακές δεξιότητες**⁸ η ψηφιακή εκπαίδευση εξακολουθεί να μην

⁶ Ετήσια Έκθεση του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ για την Εκπαίδευση 2016, σελ. 63

⁷ βλ. ANED, European Semester 2017/2018 country fiche on disability/Greece

⁸ Στο 46% το 2017, το ποσοστό των Ελλήνων που ανέφεραν ότι έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες δεν έχει προχωρήσει από το 2016, θέτοντας τη χώρα στην 25η θέση

είναι επαρκώς ενσωματωμένη στο ελληνικό πρόγραμμα σπουδών. Όσον αφορά στην επιστήμη, ένα εντυπωσιακό 50% των 15χρονών μαθητών της Ελλάδας αναφέρουν ότι δαπανούν ελάχιστο ή καθόλου χρόνο για να κάνουν πρακτικά πειράματα στο εργαστήριο⁹

5. Σχετικά με τα θέματα **λειτουργίας των σχολικών μονάδων και διαχείρισης του προσωπικού**, δεν υπάρχουν διαδικασίες αξιολόγησης των συντελεστών παροχής εκπαίδευσης, της σχολικής μονάδας και του εκπαιδευτικού προσωπικού. Επιπλέον, περίπου οι μισοί εκπαιδευτικοί στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι άνω των 50 ετών, ενώ λιγότερο από το 1% είναι κάτω των 30 ετών.
6. Υπάρχει μεγάλος αριθμός **προσλήψεων αναπληρωτών εκπαιδευτικών**, ιδιαίτερα στην προσχολική και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και σε τομείς της ειδικής αγωγής¹⁰. Οι συμβάσεις των αναπληρωτών περιορίζονται στη διάρκεια του σχολικού έτους και είναι μη ανανεώσιμες για το ίδιο σχολείο, με αποτέλεσμα να υπονομεύεται η συνέχεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας για τους μαθητές και τα σχολεία και να εμποδίζεται η επαγγελματική εξέλιξη και η προσωπική ζωή αυτών των εκπαιδευτικών. Ωστόσο παρά το επισφαλές καθεστώς, το 2018 περισσότεροι από 120.000 υποψήφιοι ζήτησαν περίπου 20.000 διαθέσιμες θέσεις για το 2018/2019.
7. Πολλαπλές είναι οι προκλήσεις στον **τομέα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης**. Σε νομοθετικό επίπεδο, εκκρεμεί η θέσπιση ενιαίου νομοθετικού πλαισίου για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και η κατάργηση νομοθετικών διατάξεων που έρχονται σε αντίθεση με αυτήν. Σε επίπεδο υποδομών, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό σχολικών κτιρίων δεν ανταποκρίνονται ούτε στις

στην ΕΕ. Η Ελλάδα έχει τους λιγότερους ειδικούς ΤΠΕ (1,4% 90) μεταξύ των ΕΕ-28 παρά την αναμενόμενη ανάγκη για προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες στις αγορές εργασίας της ΕΕ (Cedefop, 2016).

⁹ ΟΟΣΑ, 2016

¹⁰ Αξίζει να επισημανθεί ότι το 80% του εκπαιδευτικού προσωπικού στην ειδική αγωγή είναι αναπληρωτές, η απασχόληση των οποίων συγχρηματοδοτείται από πόρους του ΕΣΠΑ.

ελάχιστες προδιαγραφές φυσικής προσβασιμότητας (ράμπες, ανελκυστήρες, κοκ). Επίσης το εκπαιδευτικό υλικό, ο εξοπλισμός καθώς και το ηλεκτρονικό περιβάλλον σε μεγάλο βαθμό δεν πληρούν προδιαγραφές προσβασιμότητας. Ένα από τα βασικά προβλήματα για την εφαρμογή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης είναι η ελλιπής εφαρμογή του θεσμού της παράλληλης στήριξης λόγω περιορισμένων πόρων, με αποτέλεσμα μαθητές που δικαιούνται την εν λόγω υποστήριξη είτε να μην την λαμβάνουν είτε να την λαμβάνουν μερικώς¹¹. Παρά την αυξανόμενη τάση τα τελευταία χρόνια για ενσωμάτωση των παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, παρατηρείται μια πολύ σημαντική αύξηση του μαθητικού πληθυσμού που φοιτά σε διαχωρισμένα εκπαιδευτικά πλαίσια και δη στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής, σε αντίθεση με ό, τι το άρθρο 24 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία ορίζει. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο (2007-2016) καταγράφεται ισχυρή αύξηση των μαθητών της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης που φοιτούν σε Ειδικό Δημοτικό σχολείο κατά 27,5%, και ιδιαίτερα σημαντική αύξηση των μαθητών/-τριών της ΕΑΕ που φοιτούν σε Ειδικό Νηπιαγωγείο κατά 114,4%.

Σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ, τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα είναι πιθανότερο να περιοριστούν σε επίπεδο χαμηλότερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (42,8% έναντι 34,8%). Παρόλο που το ποσοστό συμμετοχής στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία μειώνεται σε ηλικία 16 ετών και άνω σε όλη την Ευρώπη, στην Ελλάδα είναι σημαντικά χαμηλότερο με το 14,9% να αποφοίτησε από την ανώτερη δευτεροβάθμια και μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση (ISCED 3-4) έναντι του μέσου όρου της ΕΕ 21,3% (ΚΑΝΕΠ, 2018). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων¹² στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής φοιτούν το έτος 2018-

¹¹ Βλ. Ετήσια Έκθεση 2017 του Συνηγόρου του Πολίτη.

¹² Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Στατιστικά δεδομένα φοίτησης και εκπαίδευσης μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Παρουσίαση στις 27/11/2018 στην ημερίδα των ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ και Παρατηρητήριου Θεμάτων Αναπηρίας της Ε.Σ.Α.μεΑ.

2019 συνολικά 11.371 παιδιά με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αντιστοίχως, στις σχολικές μονάδες της γενικής εκπαίδευσης κατά το σχολικό έτος 2017-2018 έλαβαν εκπαιδευτική υποστήριξη λόγω αναπηρίας ή ειδικής εκπαιδευτικής ανάγκης 94.599 μαθητές. Με το Ν. 4547/2018 προβλέφθηκε η ίδρυση Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) σε μία προσπάθεια να μειωθεί ο μακρύς χρόνος αναμονής (μέχρι 3 χρόνια) για τη διάγνωση αναγκών, που αφήνουν πολλά παιδιά χωρίς έγκαιρη θεραπευτική ή/και μαθησιακή υποστήριξη.

8. Το θέμα της «**σκιώδους εκπαίδευσης**», δηλαδή της παραπαιδείας αποτελεί διαρκές «αγκάθι» του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η «σκιώδης εκπαίδευση», δημιουργεί σοβαρότατες και ανεπιθύμητες συνέπειες στην επίσημη εκπαίδευση, καθώς εντείνει τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, περιορίζει τον ελεύθερο χρόνο των μαθητών, επιβαρύνοντάς τους ψυχολογικά και εν τέλει πλήττει ανεπανόρθωτα την κοινωνική εμπιστοσύνη στο σχολικό θεσμό. Σύμφωνα με την έρευνα του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, το 2015 οι πραγματοποιηθείσες συνολικές ιδιωτικές δαπάνες για «σκιώδη εκπαίδευση» στο σύνολο των βαθμίδων της εκπαίδευσης, ανήλθαν στο ποσό των 1.326,7 εκ.€, που αντιστοιχεί στο 33,9% των συνολικών δημόσιων δαπανών για εκπαίδευση. Από τα χρήματα αυτά, τα 256,4 εκ.€ αποτελούσαν δαπάνες των νοικοκυριών στην πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, τα 1.058,3 εκ.€ δαπάνες στη δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και τα 1,9 εκ.€ δαπάνες για «σκιώδη εκπαίδευση» στην τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ειδικότερα θέματα για καθεμία βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος.

2.1. Προσχολική Αγωγή και Φροντίδα

Στην προσχολική φροντίδα (ηλικίες 0-4 ετών), η οποία ανήκει στην ευθύνη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, υπάρχουν **προβλήματα και αδυναμίες ανταπόκρισης στην απορρόφηση και «φοίτηση» του συνολικού αριθμού των παιδιών, καθώς και**

παντελής απουσία εφαρμογής προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης για τα παιδιά με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εφόσον η προβλεπόμενη από τον ν.3699/2008 ίδρυση δημόσιων δομών πρώιμης παρέμβασης δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί.

Ειδικότερα, η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα παραμένει σε χαμηλότερα επίπεδα από τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. (το 2016, το 79,8% των παιδιών ηλικίας 4-6 συμμετείχαν στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, έναντι 95,3% του μέσου όρου της Ε.Ε.). Πολύ χαμηλή εμφανίζεται η συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα ηλικίας κάτω των 3 ετών από (8,9% στην Ελλάδα το 2016, έναντι 32,9% στο μέσο όρο της ΕΕ), **καθιστώντας την Ελλάδα μία από τις χώρες με την υψηλότερη εξάρτηση από την άτυπη φροντίδα** (OECD, 2017). Επιπλέον, όσον αφορά στην προσχολική εκπαίδευση των βρεφών και νηπίων με αναπηρία, υπάρχει σχεδόν παντελής έλλειψη Βρεφονηπιακών Σταθμών Ολοκληρωμένης Φροντίδας.

2.2. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η νέα μορφή ολοήμερου σχολείου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση εφαρμόστηκε σε μεγαλύτερο αριθμό σχολείων, δυστυχώς όμως συνοδεύτηκε με τη μείωση του υποχρεωτικού ωραρίου παραμονής των μαθητών μέσω της **κατάργησης ωρών καινοτόμων δραστηριοτήτων και μαθημάτων**.

Παράλληλα, στα σχολεία της πρωτοβάθμιας αλλά και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προβλέπονται προγράμματα Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας για την ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσω της λειτουργίας υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης (ενίσχυση τμημάτων υποδοχής, δημιουργία τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας για μαθητές που προέρχονται από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι υπάρχουν **σοβαρά προβλήματα εφαρμογής της υποστηρικτικής πολιτικής**.

2.3. Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Παρότι τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνουν μεγάλη ποσότητα ύλης, με αποτέλεσμα τη σοβαρή επιβάρυνση των μαθητών, **υστερούν σημαντικά στην ολιστική προσέγγιση των θεματικών εννοτήτων μέσω των διαθεματικών και διεπιστημονικών συνδέσεων.**

Η μέση επίδοση των μαθητών των ελληνικών σχολείων, όπως αυτή αποτυπώνεται στο Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ PISA, υστερεί σημαντικά του μέσου όρου των χωρών του ΟΟΣΑ σε βασικές δεξιότητες (φυσικές επιστήμες, μαθηματικές δεξιότητες και γραμματισμό).

Παράλληλα, το περιεχόμενο και η λειτουργία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επηρεάζεται καταλυτικά από το σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ιδιαίτερα **το Λύκειο έχει απωλέσει τον αυτόνομο παιδευτικό και μορφωτικό ρόλο του**, καθώς αντιμετωπίζεται ως προθάλαμος για την εισαγωγή στη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι οι συνεχείς αλλαγές στη λειτουργία του Λυκείου (εισαγωγή και κατάργηση Τράπεζας Θεμάτων, αλλαγή προγραμμάτων και τρόπου εισαγωγής στην Τριτοβάθμια) χωρίς συναίνεση και μακροχρόνια δέσμευση εφαρμογής, δημιουργούν καθυστερήσεις και ανασφάλεια σε ότι αφορά την ποιοτική αναβάθμιση του μορφωτικού χαρακτήρα του Λυκείου.

Επιπλέον, στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, **παρατηρείται σοβαρή υπο-στελέχωση αναφορικά με τις υπηρεσίες γενικής υποστήριξης** η οποία δυσχεραίνει σημαντικά την ομαλή ένταξη παιδιών με αναπηρία και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων εν γένει.¹³

Τέλος επισημαίνεται ότι έχει αναβληθεί επ' αόριστο η εισαγωγή και πιστοποίηση των Νέων Τεχνολογιών και της Ξένης γλώσσας εντός του εκπαιδευτικού συστήματος.

¹³ Σύμφωνα με την Έκθεση για την Εκπαίδευση 2016 του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, το 2014 σε σύνολο 1.794 σχολικών μονάδων υπηρέτησαν 263 ειδικοί υπηρεσιών υποστήριξης (π.χ. ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.α.)

2.4. Δευτεροβάθμια Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση

Η συμμετοχή στη δευτεροβάθμια τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση στη Ελλάδα παραμένει σε μεγάλο βαθμό χαμηλότερη - κατά 17 ποσοστιαίες μονάδες - από το μέσο όρο της Ε.Ε.. καθώς **διαχρονικά δεν εμφανίζεται ως μία ελκυστική επιλογή για τους νέους**, με αποτέλεσμα να υπάρχει άνιση συμμετοχή μαθητών μεταξύ της επιλογής του Γενικού και Τεχνολογικού – Επαγγελματικού Λυκείου.

Επιπλέον, όσον αφορά στην παροχή τεχνικών γνώσεων, **τα προγράμματα σπουδών της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης είναι εν πολλοίς απαρχαιωμένα και ακατάλληλα**. Οι επιχειρήσεις δεν συμμετέχουν στην κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών, με αποτέλεσμα να **υπάρχει «απόσταση» μεταξύ των προσφερόμενων γνώσεων και ειδικοτήτων και των πραγματικών αναγκών της αγοράς εργασίας**.

2.5 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η ελληνική κοινωνία αποδίδει πολύ **μεγάλη αξία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση**. Ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα παρουσιάζει πολύ υψηλό επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (43,7% το 2017 έναντι 39,9% του μέσου όρου της ΕΕ), ενώ το ποσοστό ολοκλήρωσης της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι υψηλότερο και υπερβαίνει το μέσο όρο (38.7%) της Ε.Ε.¹⁴. Συνολικά οι γυναίκες εμφανίζουν καλύτερες επιδόσεις, κατά 10 περίπου ποσοστιαίες μονάδες, σε σχέση με τους άντρες¹⁵.

Αντίθετα με το σύνολο του πληθυσμού, **πολύ περιορισμένη είναι η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για τα άτομα με αναπηρία**. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Έρευνας Υγείας και Κοινωνικής Ενσωμάτωσης (ad hoc – 2012), μόνο το 5,4% του πληθυσμού με αναπηρία στην Ελλάδα έχει ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές.

¹⁴ Education and Training Monitor 2018 – Country Analysis, October 2018

¹⁵ Education and Training Monitor 2018 – Country Analysis, October 2018

Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι η Ελλάδα **παρουσιάζει ισχυρή κινητικότητα σπουδαστών προς άλλες χώρες**. Με περισσότερους από 30.000 φοιτητές να έχουν εγγραφεί σε πρόγραμμα σπουδών στο εξωτερικό το 2014/2015, η Ελλάδα είναι σε απόλυτους αριθμούς η τέταρτη χώρας στην ΕΕ για κινητικότητα προς τα έξω, μετά τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ιταλία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018c). Είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί ότι **η κινητικότητα αυτή χρηματοδοτείται κυρίως από ιδιωτικές δαπάνες**.

Όσον αφορά **στο εκπαιδευτικό προσωπικό**, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μετά την Κροατία, η Ελλάδα έχει τη δεύτερη υψηλότερη αναλογία φοιτητών στην ΕΕ, με ένα διδάσκοντα να αντιστοιχεί σε 44 μαθητές (μέσος όρος ΕΕ: 1 προς 15). Η καθαρή απώλεια καθηγητών από το 2010 λόγω μη αντικατάστασης των συνταξιούχων εκτιμάται σε περίπου 30%. Παράλληλα, το 50% του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι ηλικίας 50 ετών και άνω και μόλις 3,3% του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι κάτω των 35 ετών (το μικρότερο στην ΕΕ βάσει των σχετικών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Σημειώνεται επίσης ότι κατά την τελευταία περίοδο βρίσκονται σε εξέλιξη σειρά **δομικών αλλαγών στο χάρτη της Ανώτατης Εκπαίδευσης** με συνενώσεις ή απορροφήσεις μεταξύ Πανεπιστημίων και ΤΕΙ. Η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι η Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΔΙΠ), στην ετήσια έκθεση της για το 2017, έχει εκφράσει σειρά επιφυλάξεων για τον τρόπο εφαρμογής των παραπάνω αλλαγών.¹⁶

Αναφορικά με **την απασχόληση των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης**, επισημαίνεται ότι οι απόφοιτοι των ελληνικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων δυσκολεύονται να βρουν απασχόληση. Για τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 5-8), τα ποσοστά απασχόλησης αυξήθηκαν μεν κατά 8,4 ποσοστιαίες μονάδες κατά την περίοδο 2014-2017 και ανήλθαν σε 55,8% το 2017, αλλά είναι ακόμη πολύ χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ (84,9%). Παράλληλα, μεγάλο μερίδιο των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εργάζονται σε θέσεις

¹⁶βλ. Έκθεση της ΑΔΙΠ για την Ποιότητα της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Ιούλιος 2018)

εργασίας που δεν απαιτούν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (43,3% το 2016 στην Ελλάδα, έναντι 26% του μέσου όρου της ΕΕ Cedefop, 2018). Παρότι ο υψηλός βαθμός αναντιστοιχίας προσόντων και θέσεων εργασίας εξηγείται εν μέρει από την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, είναι σαφές ότι υπάρχει επίσης ανάγκη να δημιουργηθούν **ισχυρότερες σχέσεις μεταξύ και των χώρων της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας**, με στόχο την αποτελεσματικότερη πρόβλεψη των αναγκών της αγοράς εργασίας.

Γενικότερα επισημαίνεται μία **σοβαρή υστέρηση στη συνεργασία του κόσμου της Εκπαίδευσης με τις επιχειρήσεις**. Η συνεργασία αυτή είναι αναγκαία προκειμένου να επιτευχθούν οι απαραίτητες συνέργειες που απαιτούνται ώστε να μπορέσει η χώρα να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης, να επιτευχθεί η συμμετοχή των επιχειρήσεων σε διεθνείς αλυσίδες αξίας, κ.ο.κ..

Τέλος επισημαίνεται ότι παρόλο που η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση σε γενικές γραμμές παρέχει, καλή ποιότητα των τεχνικών γνώσεων, ωστόσο πάσχει σοβαρά στην προετοιμασία των φοιτητών για τον κόσμο της εργασίας καθώς **δεν παρέχει οριζόντιες γνώσεις και δεξιότητες** όπως διαχείριση έργου και ομάδας, ανάληψη πρωτοβουλιών, επίλυση προβλημάτων κλπ.

3. Η ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Η μη τυπική εκπαίδευση ενήλικων αποτελεί ένα ταχύτατα αναπτυσσόμενο πεδίο, που περιλαμβάνει όλες τις συστηματικές οργανωμένες δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες άνθρωποι που θεωρούνται ενήλικοι από την κοινωνία αποκτούν νέες γνώσεις, ικανότητες και στάσεις. Ως υποσυστήματα αυτού του πεδίου διακρίνονται η αρχική και η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, η επιμόρφωση, η μαθητεία, η εκπαίδευση σε χώρους εργασίας, η πολυδιάστατη εκπαίδευση ευπαθών κοινωνικών ομάδων.¹⁷

Στο χώρο της κατάρτισης στην Ελλάδα, παρά τα θεσμικά εγχειρήματα, έχει παρατηρηθεί στο παρελθόν έντονη δυσλειτουργία σε επίπεδο μελέτης και παρατήρησης των πραγματικών αναγκών της απασχόλησης και της κοινωνικής ζήτησης σε ειδικότητες και εξειδικεύσεις κατά επαγγελματικό κλάδο.¹⁸

Επιπλέον, παρουσιάζεται **σημαντική καθυστέρηση σε επίπεδο προσδιορισμού των επαγγελματικών περιγραμμάτων** των διαφόρων τεχνικών επαγγελμάτων, των ειδικοτήτων ή των εξειδικεύσεων, όπως και στην προβλεπόμενη επικαιροποίησή τους.

3.1. Δομές και δυσλειτουργίες της μη τυπικής εκπαίδευσης

Στην Ελλάδα, οι φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων¹⁹ είναι ποικίλοι (ενδεικτικά: ΙΕΚ, ΚΔΒΜ, Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, ΟΑΕΔ, δημόσιοι οργανισμοί, υπουργεία, επιχειρήσεις, επιστημονικές ενώσεις, Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, μουσεία, βιβλιοθήκες κ.ά.).

¹⁷ Κόκκος, (2002).

¹⁸ Η δυσλειτουργία αυτή αναμένεται να αμβλυνθεί με τη λειτουργία του Συστήματος Διάγνωσης των Αναγκών της Αγοράς Εργασίας.

¹⁹ Φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων είναι εκείνοι που παρέχουν εκπαίδευση εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος σε άτομα που θεωρούνται ενήλικα. Εδώ κατατάσσονται σε υποκατηγορίες οι φορείς που παρέχουν αρχική επαγγελματική κατάρτιση, συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση (αποτελούν την πλειονότητα), γενική εκπαίδευση ενηλίκων (λ.χ. οι σχολές γονέων), επιμόρφωση, εκπαίδευση από απόσταση κ.λπ.

Η εποπτεία των φορέων μη τυπικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (δημόσιων και ιδιωτικών) γίνεται από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, στην οποία ανήκει και η αρμοδιότητα διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού πλαισίου.

Η πιστοποίηση των εισροών της μη τυπικής εκπαίδευσης²⁰ γίνεται από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) και τις υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Τα προγράμματα σπουδών ανά ειδικότητα διαμορφώνονται και εποπτεύονται ως προς την εφαρμογή τους από τη ΓΓΔΒΜ. Στα προγράμματα σπουδών της **αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης** δύνανται να συνδεθούν τα μαθησιακά αποτελέσματα με Πιστωτικές Μονάδες, σε εφαρμογή του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων και του (ECVET)²¹, η απόδοση των οποίων επιτρέπει τόσο την αντιστοίχιση των αποκτούμενων προσόντων και την ισοτιμία των τίτλων σπουδών όσο και την κινητικότητα μεταξύ διαφόρων εκπαιδευτικών συστημάτων και των διαφόρων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ο.Κ.Ε. τονίζει ότι **είναι πλέον αναγκαία η αναμόρφωση/επικαιροποίηση των προγραμμάτων σπουδών των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), όπως και ο γενικότερος εξορθολογισμός των ειδικοτήτων**, οι οποίες θα πρέπει να ανταποκρίνονται σε μεγαλύτερο βαθμό στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Σε σχέση με τη **συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση**, οι δομές στις οποίες αυτή υλοποιείται, άρχισαν να δημιουργούνται στη δεκαετία του 1990, ως Κέντρα

²⁰ Ειδικότερα: αα) η πιστοποίηση των δομών, των επαγγελματικών περιγραμμάτων, των προγραμμάτων των φορέων της αρχικής και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και γενικότερα της μη τυπικής εκπαίδευσης, περιλαμβανομένης της γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων, ββ) η πιστοποίηση των φορέων συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών και των φορέων παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού και γγ) η χορήγηση άδειας λειτουργίας των φορέων αυτών, όπου αυτό απαιτείται,

²¹ European Credit System for Vocational and Education and Training (ECVT), Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Ιουνίου 2009 (ΕΕ C 155/02 της 8.7.2009)

Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ).²² Η πιστοποίησή τους διενεργούνταν από το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης με βάση συγκεκριμένα κριτήρια κτηριακού χαρακτήρα και στελέχωσης, ενώ παράλληλα δημιουργούνταν μητρώο με ποσοτική αξιολόγηση του κάθε ΚΕΚ βάσει των κριτηρίων αυτών. Επισημαίνεται ότι βασικό προαπαιτούμενο για τα κτήρια των ΚΕΚ ήταν να διαθέτουν πολεοδομική άδεια με χρήση εκπαιδευτηρίου. Το παραπάνω πλαίσιο καταργήθηκε με τον Ν. 4093/2012 και δημιουργήθηκαν πλέον 2 κατηγορίες παρόχων, οι οποίοι μετονομάστηκαν σε Κέντρα Δια Βίου Εκπαίδευσης επιπέδου 1 και επιπέδου 2 (ΚΔΒΜ 1 και ΚΔΒΜ 2). Οι αλλαγές στη νομοθεσία²³ και κυρίως η κατάργηση των κτηριακών περιορισμών οδήγησε σε ραγδαία αύξηση των φορέων παροχής κατάρτισης²⁴. Οι παραπάνω ρυθμίσεις συνέπεσαν χρονικά και με αλλαγή της πρακτικής ανάθεσης των προγραμμάτων στους παρόχους, καθώς περιορίστηκε η πρακτική των διαγωνισμών και υιοθετήθηκε η πρακτική των επιταγών κατάρτισης (voucher), στην εφαρμογή της οποίας παρουσιάστηκαν φαινόμενα υιοθέτησης αθέμιτων πρακτικών για την προσέλκυση των καταρτιζομένων.

Με το νέο σύστημα του Ν. 4093/2012, προέκυψαν νέα ζητήματα προς επίλυση, τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

²² Τα ΚΕΚ, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, λειτουργούσαν εξ αρχής σε ιδιωτική βάση. Η δραστηριότητα τους στηριζόταν σχεδόν αποκλειστικά σε προγράμματα Κατάρτισης που προερχόταν από την Ευρωπαϊκή Ένωση και υλοποιούνταν κυρίως μέσω της πρακτικής των διαδικασιών ανάθεσης (διαγωνισμοί). Στο πλαίσιο αυτό, λειτουργούσαν το 2010 περίπου 300 ΚΕΚ σε όλη την Ελλάδα.

²³ Οι βασικές διαφορές του νέου συστήματος ήταν ότι πλέον δεν υπήρχαν κριτήρια και απαιτήσεις επιστημονικής στελέχωσης των ΚΔΒΜ, καταργήθηκε το σύστημα ποσοτικής αξιολόγησης των ΚΕΚ, ενώ ειδικά για τα κτήρια ΚΔΒΜ1 δεν υπήρχε πλέον η απαίτηση να διαθέτουν πολεοδομική άδεια με χρήση εκπαιδευτηρίου, η οποία διατηρήθηκε για τα ΚΔΒΜ2. Η διάκριση σε ΚΔΒΜ1 και 2, από πλευράς δικαιωμάτων σε ανάληψη προγραμμάτων κατάρτισης είχε κυρίως ποσοτικό χαρακτήρα, με συγκεκριμένο όριο για τα ΚΔΒΜ 1, το οποίο είχε περιοριστική επίπτωση μόνο σε περιόδους που υπήρχε ιδιαίτερα υψηλός φόρτος εργασίας.

²⁴ Το αδιαμφισβήτητο απότοκο της συγκεκριμένης ρύθμισης, ήταν ότι πλέον ο αριθμός των φορέων ΚΔΒΜ 1 και 2 έφτασε τις 2.000, καθώς κυρίως λόγω της κατάργησης των κτηριακών περιορισμών πολλά υφιστάμενα εκπαιδευτήρια (π.χ. ιδιωτικά φροντιστήρια) που δεν πληρούσαν τους παλαιότερους αυστηρότερους όρους κτηριακών, πλέον μπορούσαν να ενταχθούν σε έναν νέο και δυναμικά προσοδοφόρο τομέα δραστηριότητας.

- Δυνατότητα κατάρτισης σε κτήρια τα οποία δεν πληρούν τις προδιαγραφές από πολεοδομικής άποψης (κυρίως τα ΚΔΒΜ 1)
- Η κατάργηση των προβλέψεων για το επιστημονικό δυναμικό των ΚΔΒΜ εκ των πραγμάτων οδηγούν σε μία νέα κατεύθυνση τη λειτουργία τους

3.2. Διάγνωση αναγκών εργασίας

Για την αντιμετώπιση της περιορισμένης σύνδεσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας, δημιουργήθηκε το 2015 ο Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας, με ευθύνη του Υπουργείου Εργασίας και τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, των περιφερειών και άλλων φορέων. Τον επιστημονικό συντονισμό του μηχανισμού έχει το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ) και παράγει χρήσιμα στοιχεία για την εργασία, την αγορά εργασίας και τις ανάγκες της²⁵.

Με δεδομένη την αξιόλογη προσπάθεια που καταβλήθηκε τόσο για την ίδρυση, όσο και την εξέλιξη και λειτουργία του Μηχανισμού, επισημαίνεται ότι υπάρχει ακόμα περιθώριο βελτίωσης σε διάφορα επίπεδα, όπως η διακυβέρνηση του συστήματος, η ακριβής στοχοθεσία σε όρους επιστημονικών αποτελεσμάτων και ο ρόλος τους σε σχέση με τη λήψη αποφάσεων σε ζητήματα πολιτικών αγοράς εργασίας και της αναπαραγωγής του εργατικού δυναμικού.²⁶

3.3. Ενιαίο Σύστημα Διαχείρισης Επαγγελματικής Κατάρτισης

Εκτός από τη στόχευση των προγραμμάτων κατάρτισης και τους παρόχους που τη διενεργούν, ιδιαίτερη σημασία έχει και ο τρόπος που αυτή υλοποιείται, καθώς υπάρχει μια σειρά από πρακτικά ζητήματα που θα πρέπει να διευθετούνται, τηρώντας ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για τυποποίηση και της ευελιξίας.

Σημαντικό πρόβλημα του τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα είναι η απουσία ενιαίων κανόνων διαχείρισης. Παρότι κατά τη διάρκεια του ΕΣΠΑ 2007-

²⁵ <http://lmds.eiead.gr/>

²⁶ Σε σχέση με τον Μηχανισμό Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας, θα πρέπει να σημειωθεί ότι είναι σε εξέλιξη σχετική επεξεργασία από τον Cedefop, στο πλαίσιο συνεργασίας με το αρμόδιο Υπουργείο.

2013, είχε τεθεί σε ισχύ το Ενιαίο Σύστημα Διαχείρισης της Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΣΔΕΚ), ένα σύνολο κανόνων και προδιαγραφών που ρύθμιζαν τη διενέργεια όλων των καταρτίσεων που χρηματοδοτούνταν από ευρωπαϊκά κονδύλια, με τη λήξη του ΕΣΠΑ 2007-2013, το ΕΣΔΕΚ καταργήθηκε, με αποτέλεσμα την απουσία πλέον ενιαίων κανόνων διαχείρισης της κατάρτισης. Έκτοτε ισχύει η θέσπιση ιδιοταγών ρυθμίσεων για τους κανόνες της κατάρτισης που περιγράφονται πια σε κάθε πρόσκληση ξεχωριστά.

3.4 Πιστοποίηση Προσόντων

Η πιστοποίηση αποτελεί μια επίσημη επιβεβαίωση των προσόντων που αποκτήθηκαν σε ένα περιβάλλον τυπικής, μη τυπικής εκπαίδευσης ή άτυπης μάθησης, η οποία επικυρώνει την αποτελεσματικότητα σε μια διαδικασία εκπαίδευσης ή κατάρτισης ή το αποτέλεσμα μιας εξέτασης με τη μορφή ενός τίτλου σπουδών, πιστοποιητικού ή διπλώματος.²⁷

Για την πιστοποίηση των «εκροών» της μη τυπικής εκπαίδευσης, λειτουργεί το σύστημα πιστοποίησης της Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης του ΕΟΠΠΕΠ που απευθύνεται μόνο στους αποφοίτους των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης. Δυστυχώς ακόμα και σήμερα, δεν έχει διαμορφωθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα αναγνώρισης-πιστοποίησης προσόντων, το οποίο να ενσωματώνει τις άλλες μορφές κατάρτισης ή επαγγελματικής εμπειρίας που αποκτώνται κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής διαδρομής ενός εργαζομένου. Σχετικά με την πιστοποίηση των «εκροών» της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, ενώ υπήρξε έντονη κινητικότητα σε επίπεδο διαλόγου έως το 2015, δεν ολοκληρώθηκε έως τώρα η θεσμική ανακεφαλαίωσή της, καθώς τα συναρμόδια Υπουργεία δεν προχώρησαν σε αυτή.²⁸

²⁷ Cedefop, (2014).

²⁸ Παρά τη θεσμική απραξία, υπήρξε ρητή ανάγκη για πιστοποίηση προσόντων, η οποία αφορούσε κυρίως την πιστοποίηση των ωφελουμένων έπειτα από την κατάρτιση στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων έργων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Η αγορά ανταποκρίθηκε στην ανάγκη αυτή με την εμπλοκή ιδιωτικών φορέων πιστοποίησης, οι οποίοι μέσω της διαπίστευσης από τον ΕΣΥΔ κατά το πρότυπο διαπίστευσης Φορέων Πιστοποίησης Προσώπων (ΦΠΠ) : ΕΛΟΤ EN ISO/IEC 17024, έδωσαν

Ως εκ τούτου, η ανάγκη για ένα θεσμικά κατοχυρωμένο σύστημα πιστοποίησης της μη τυπικής και άτυπης μάθησης παραμένει. Επισημαίνεται ότι σχετική διάταξη του Ν. 4547/2018, η οποία προβλέπει ότι η αρμοδιότητα για την πιστοποίηση προσόντων που αποκτούνται από πιστοποιημένα προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, ανήκει στον ΕΟΠΠΕΠ δεν έχει εφαρμοστεί ακόμη²⁹, επομένως δεν μπορεί να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα του εν λόγω νομοθετήματος και ο βαθμός συμμόρφωσης με το ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Επιπλέον, σύμφωνα με το Ν. 4547/2018, όπως ισχύει, από 1.9.2019 τα ΚΔΒΜ υποχρεούνται να παρέχουν μόνο πιστοποιημένα προγράμματα, βάσει των οποίων θα μπορούν οι καταρτιζόμενοι να λαμβάνουν μέρος σε εξετάσεις πιστοποίησης. Η προβλεπόμενη ωστόσο αποκλειστικότητα παροχής πιστοποιημένων προγραμμάτων ενδεχομένως να δημιουργήσει νέα ζητήματα και να προσθέσει άχρηστο διοικητικό βάρος, καθώς μπορεί να υποστηριχθεί πειστικά ότι δεν χρειάζεται πιστοποίηση προσόντων παντού και πάντα, παρά μόνον σε συγκεκριμένες ειδικότητες που είτε έχουν τεχνικό χαρακτήρα, είτε για συγκεκριμένους λόγους ζητείται σε κλάδους που έχουν εκ των πραγμάτων διεθνή διάσταση.

Ως συνέπεια της παραπάνω καθολικής υποχρέωσης για την πιστοποίηση των προγραμμάτων των ΚΔΒΜ, δυσχεραίνονται (λόγω πρόσθετων διαδικασιών με αυξημένο κόστος και καθυστερήσεις) συγκεκριμένα υποσυστήματα όπως π.χ. η ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση και δημιουργούνται πρόσθετα κίνητρα για την διεξαγωγή σκιάδους εκπαίδευσης στα πεδία αυτά.

3.5 Ο θεσμός της Μαθητείας

Ο θεσμός της μαθητείας, αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την αύξηση της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της ορθολογικής διασύνδεσης

τη δυνατότητα για την επιτυχή υλοποίηση των εν λόγω έργων, ενώ παράλληλα συνέβαλαν αποφασιστικά στους εθνικούς δείκτες απορροφητικότητας των σχετικών κονδυλίων.

²⁹ Αναμένεται κοινή απόφαση των Υπουργών Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών η οποία θα εξειδικεύει τον τρόπο εφαρμογή του εν λόγω νομοθετήματος.

της με την αγορά εργασίας σε διεθνές επίπεδο αποτελεί ο θεσμός της μαθητείας. Η μέχρι σήμερα διεθνής και εγχώρια εμπειρία έχει αποδείξει πως συνδυάζοντας τη μάθηση με την εργασία, οι θέσεις μαθητείας επιτρέπουν στους νέους να αποκτούν εργασιακή εμπειρία και, παράλληλα, πρακτικές δεξιότητες που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των εργοδοτών. Η εγγενής αυτή συνάφεια με την αγορά εργασίας καθιστά τις θέσεις μαθητείας επωφελείς τόσο για τους νέους όσο και για τις επιχειρήσεις καθώς οι μαθητευόμενοι συχνά παραμένουν στην επιχείρηση όπου ολοκληρώνουν την κατάρτισή τους ή βελτιώνουν τις πιθανότητες εξεύρεσης μιας θέσης εργασίας που θα ανταποκρίνεται στα προσόντα τους. Ακόμα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, εκτός από την αναμφισβήτητη αξία της μαθητείας όσον αφορά την εκπαιδευτική της διάσταση, υπάρχει και η συζήτηση σχετικά με τη διάστασή της ως ενεργητική πολιτική απασχόλησης. Σε σχέση με αυτή, έχει προβληθεί ως δεδομένο ότι χώρες που διαθέτουν εκτεταμένα και καλά εγκαθιδρυμένα συστήματα μαθητείας, παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά νεανικής ανεργίας. Ωστόσο, δεν έχει γίνει απολύτως σαφές το κατά πόσον τα δύο αυτά γεγονότα συνδέονται άρρηκτα με όρους αιτίου-αιτιατού, ή το αποτέλεσμα (τα χαμηλά ποσοστά νεανικής ανεργίας δηλαδή) προκύπτει λόγω άλλων παραγόντων στις συγκεκριμένες χώρες.

Στην Ελλάδα συστήματα μαθητείας συναντώνται στα εξής πλαίσια: α) Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ.³⁰, β) Μεταλυκειακό Έτος-

³⁰ Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) είναι ο δημόσιος φορέας που εφαρμόζει από το 1952 το σύστημα Μαθητείας. Στον ΟΑΕΔ λειτουργούν 50 ΕΠΑ.Σ Μαθητείας, οι οποίες ακολουθούν το Δυϊκό σύστημα εκπαίδευσης. Η φοίτηση διαρκεί 2 σχολικά έτη, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητές παρακολουθούν θεωρητικά και εργαστηριακά μαθήματα στην ΕΠΑ.Σ (για 1 πρωινό και 4 απογευματινά) και παράλληλα (για 4 ή 5 ημέρες και 21 ώρες την εβδομάδα) πραγματοποιούν πρακτική άσκηση σε εργασίες συναφείς προς την ειδικότητά τους, ενώ η αμοιβή των μαθητευόμενων ανέρχεται σε όλα τα εξάμηνα φοίτησης στο 75% του κατώτατου ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη. Το Σχολικό έτος 2018-2019 φοιτούν στις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.) Μαθητείας του Οργανισμού 6.260 μαθητές, οι οποίοι εκπαιδεύονται συνολικά σε 36 ειδικότητες για να εκπαιδευτούν στις παρακάτω ειδικότητες. Θα πρέπει τέλος να προστεθεί, ότι το σύστημα μαθητείας του ΟΑΕΔ, έχει προσφέρει για δεκαετίες με μεγάλη επιτυχία στην αγορά εργασίας κατάλληλα καταρτισμένους επαγγελματίες. Η επιταγή για αυξημένα ποσοστά μαθητείας, ωστόσο, οδήγησε στη δημιουργική επέκταση του θεσμού τα τελευταία έτη και σε άλλες πτυχές του εκπαιδευτικού συστήματος.

Τάξη Μαθητείας για αποφοίτους Επαγγελματικών Λυκείων³¹, γ) Μαθητεία σε ΙΕΚ και ΣΕΚ³²

Σε γενικές γραμμές λοιπόν, ο θεσμός της μαθητείας έχει ως βασικούς στόχους:

(i) Τη διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην απασχόληση, μέσω της απόκτησης επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων και επαγγελματικής εμπειρίας σε πραγματικές συνθήκες εργασίας, σε εναλλαγή με μάθηση στην τάξη

ii) Την προσφορά στους μαθητές – σπουδαστές εναλλακτικών τρόπων μάθησης έτσι ώστε να καθίστανται ικανοί για περαιτέρω μάθηση ή/και απασχολήσιμοι με βάση τις εκάστοτε ανάγκες της αγοράς εργασίας.

(ii) Τη διασφάλιση της κινητικότητας των νέων μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος, της μαθητείας και της απασχόλησης, χωρίς αδιέξοδα και αποκλεισμούς.

(iii) Τη βελτίωση της προσφοράς εργασίας νέων ανθρώπων με επαρκή και πιστοποιημένα επαγγελματικά προσόντα για ικανοποίηση των αναγκών της οικονομίας.

³¹ Το «Μεταλυκειακό Έτος -Τάξη Μαθητείας» απευθύνεται σε α) κατόχους απολυτηρίου και πτυχίου του δευτεροβάθμιου κύκλου σπουδών του ΕΠΑ.Λ. (ν. 4386/2016, ν. 4186/2013, ν. 3475/2006), β) κατόχους απολυτηρίου ΓΕ.Λ. και πτυχίου του δευτεροβάθμιου κύκλου σπουδών του ΕΠΑ.Λ. (ν. 4386/2016, ν. 4186/2013, ν. 3475/2006), γ) κατόχους απολυτηρίου και πτυχίου του δευτεροβάθμιου κύκλου σπουδών παλαιότερων τύπων σχολείων Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης ισότιμων με το ΕΠΑ.Λ. και δ) κατόχους απολυτηρίου και πτυχίου του Ενιαίου Ειδικού Επαγγελματικού Γυμνασίου-Λυκείου ((ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.) του ν. 4415/2016, όπως ισχύει.

Το πρόγραμμα του «Μεταλυκειακού έτους τάξης μαθητείας» έχει διάρκεια εννέα (9) μηνών, οι οποίοι αποτιμώνται σε διακόσιες τρεις (203) ώρες στη σχολική μονάδα και σε εκατό νενήντα έξι (156) ημέρες στο χώρο εργασίας.

³² Η Μαθητεία στα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) αποτελείται από δύο τμήματα, το «Πρόγραμμα Μαθητείας στο Ι.Ε.Κ.» διάρκειας 192 ωρών και «Πρόγραμμα Μαθητείας στον χώρο εργασίας» διάρκειας 768 ωρών, και υλοποιείται σε τμήματα από 10 (εκτός αιτιολογημένων εξαιρέσεων) έως 30 μαθητευομένων, ενώ η αμοιβή ανέρχεται στο 75% του κατώτατου ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη.

Αντιστοίχως η Μαθητεία στις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.), αποτελείται από δύο τμήματα: το εργαστηριακό μάθημα «Ενισχυτική Εργαστηριακή Εκπαίδευση της Μαθητείας» επτά (7) συνολικά ωρών, επιμερισμένο σε δύο (2) ημέρες εβδομαδιαίως και το «Πρόγραμμα εκπαίδευσης στον χώρο εργασίας - Μαθητεία σε εργασιακό χώρο» διάρκειας είκοσι οκτώ (28) ωρών εβδομαδιαίως.

Για τη διασφάλιση ποιότητας των προγραμμάτων Μαθητείας και την αποτελεσματική επίτευξη των παραπάνω στόχων, θα πρέπει να αποφευχθούν πρακτικές όπως:

- χαμηλή αμοιβή, χαμηλή προστασία και με μέτριους όρους
- έλλειψη μαθησιακού περιεχομένου υψηλής ποιότητας
- μετατροπή των εκπαιδευτικών λειτουργιών σε μεσάζοντες φθηνού εργατικού δυναμικού για τις επιχειρήσεις
- χρησιμοποίηση των εκπαιδευόμενων για την εκτέλεση εργασιών χωρίς ενδιαφέρον
- αντικατάσταση μόνιμου προσωπικού από εκπαιδευόμενους

4. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Σε ένα διεθνές περιβάλλον που αλλάζει με ταχύτητα και με τις νέες τεχνολογίες να επιδρούν καθοριστικά στην παραγωγή, στις αγορές, στη γνώση και στις επικοινωνίες, τα εκπαιδευτικά συστήματα καλούνται να ανταποκριθούν σε αυτές τις μεταβολές.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η προσαρμογή της χώρας στο εκπαιδευτικό ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς (Συνθήκες Μπολόνια και Λισσαβόνας) θα διαδραματίσει βασικό ρόλο, προκειμένου οι Έλληνες πολίτες να αποκτήσουν τις βασικές ικανότητες που χρειάζονται ώστε να μπορούν να προσαρμοσθούν με ευελιξία στις σύγχρονες διεθνείς απαιτήσεις.

Η χρησιμοποίηση των καλών εκπαιδευτικών πρακτικών και των στοιχείων επανατροφοδότησης από διεθνείς οργανισμούς (PISA, PIAAC, ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ευρυδίκη), μπορούν επίσης να βοηθήσουν στον στρατηγικό σχεδιασμό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Ωστόσο, οι συστάσεις και οι κατευθύνσεις των διεθνών οργανισμών θα πρέπει να εναρμονίζονται σε κάθε περίπτωση με τις ειδικές κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες του ελληνικού πλαισίου.

Βασικό προαπαιτούμενο είναι να υπάρξει ουσιαστικός διάλογος, συνεννόηση και συναίνεση, από το πολιτικό σύστημα, ώστε να **συμφωνηθεί μια μακροχρόνια εκπαιδευτική στρατηγική, η οποία και να ολοκληρωθεί με συνέπεια και να αποτυπωθεί ως προς τα αποτελέσματα της.**

Στόχος πρέπει να είναι η δημιουργία μίας **ισχυρής, σύγχρονης και ποιοτικής εκπαίδευσης** και για αυτό απαιτούνται παρεμβάσεις και αλλαγές στη δομή του συστήματος, στο περιεχόμενο των σπουδών και στις διδακτικές μεθοδολογίες, στη διαχείριση του εκπαιδευτικού προσωπικού και στην αναζήτηση επιπλέον οικονομικών πόρων για την εκπαίδευση.

Η Ο.Κ.Ε. τονίζει ότι η Ελλάδα χρειάζεται ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο:

- ✓ να είναι συμμετοχικό/συμπεριληπτικό και να διευκολύνεται η ανεμπόδιστη

πρόσβαση σε αυτό κάθε μαθητή, ανεξάρτητα από το φύλο, την αναπηρία ή χρόνια πάθηση, τη φυλή, ή τη θρησκεία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό³³

- ✓ να καλύπτει τις ανάγκες κάθε μαθητή και της οικογένειάς του, αλλά και να ανταποκρίνεται στις παραγωγικές απαιτήσεις της χώρας
- ✓ να προωθεί αξίες και να αναπτύσσει δεξιότητες για την ζωή και την εργασία όπως η συλλογικότητα, η δημιουργικότητα, η κριτική σκέψη, η καινοτομία, η επίλυση προβλημάτων, η πρακτική εφαρμογή της γνώσης
- ✓ να δίνει έμφαση και να ενισχύει βιωματικές πρακτικές σχετικά με την οικονομία, την πολιτική, τους θεσμούς και τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή
- ✓ να καθοδηγεί τους μαθητές στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής τους πορείας και να αναδεικνύει τη σημασία του προσωπικού χαρτοφυλακίου (portfolio) στην επαγγελματική τους ανάπτυξη
- ✓ να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τοπικών, θεσμικών και αναπτυξιακών φορέων στη στήριξη των αρθρωτών προγραμμάτων σπουδών στο ευέλικτο μέρος τους, με τοπικό αναπτυξιακό ενδιαφέρον
- ✓ να είναι αποκεντρωμένο στη Διοίκηση, να έχει αυξημένο βαθμό ευελιξίας και αποτελεσματικότητας των περιφερειακών και τοπικών δομών του (Περιφέρεια, Διευθύνσεις, Σχολική Μονάδα) και να εφαρμόζει αξιοκρατική επιλογή των στελεχών διοίκησης
- ✓ να αξιολογεί όλους τους συντελεστές παροχής εκπαίδευσης (δομές – διοίκηση – περιεχόμενο – υλικοτεχνικές υποδομές – εποπτικό υλικό – εκπαιδευτικούς) και να ανατροφοδοτείται δημιουργικά και αποτελεσματικά
- ✓ να παρέχει παιδαγωγική επάρκεια στις αρχικές σπουδές στους φοιτητές – εκπαιδευτικούς και στήριξη, επιμόρφωση και παιδαγωγική καθοδήγηση στους

³³ Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία)

υπηρετούντες εκπαιδευτικούς με τακτικά, περιοδικά ενδοσχολικά και εξωσχολικά προγράμματα επιμόρφωσης καθώς και επιμόρφωση με έμφαση και στις σύγχρονες παιδαγωγικές προσέγγισης, στη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και την παιδαγωγική της συμπερίληψης

5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

5.1 Προτάσεις για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Το σύγχρονο σχολείο του 21ου αιώνα θα πρέπει να είναι το **“σχολείο για όλους”**, που ταυτόχρονα θα μπορεί να διαφοροποιεί και να προσαρμόζει το εκπαιδευτικό του πρόγραμμα, ανάλογα με τις ανάγκες και δυνατότητες του μαθητή.

Είναι απαραίτητη κατ' αρχήν η κάλυψη της προσχολικής αγωγής και φροντίδας (ηλικίας 0-4 ετών) όλων των παιδιών από τους βρεφονηπιακούς σταθμούς (δημοτικούς, κρατικούς, ιδιωτικούς). Την προσχολική φροντίδα πρέπει να ακολουθεί μια ισχυρή, σύγχρονη, ποιοτική δημόσια και ιδιωτική υποχρεωτική εκπαίδευση 11 ετών (2 έτη Νηπιαγωγείο (4-6 ετών), 6 έτη Δημοτικό, 3 έτη Γυμνάσιο) και στη συνέχεια κάθε μαθητής να επιλέγει, ανάλογα με τις επιδόσεις του, τις δεξιότητες και την επιθυμία του, να συνεχίσει είτε στο γενικό λύκειο ή είτε στο επαγγελματικό λύκειο.

Για την αντιμετώπιση των αναγκών και προκλήσεων της σύγχρονης εποχής, η Ο.Κ.Ε. τονίζει ότι απαιτούνται οι εξής αλλαγές στην προσφερόμενη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

1. Γενίκευση του ολόημερου προγράμματος με εφαρμογή των ομίλων δραστηριοτήτων στα Νηπιαγωγεία, Δημοτικά και Γυμνάσια καθώς και εφαρμογή διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών πολιτικών για τα ολιγοθέσια σχολεία
2. Διδασκαλία και Πιστοποίηση (για όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες) από το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, αμέσως μετά την αποφοίτηση από την Γ' Γυμνασίου, μιας ευρωπαϊκής γλώσσας από το Κρατικό Πιστοποιητικό Γλωσσομάθειας και της Πληροφορικής από το ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
3. Εφαρμογή Νέων Προγραμμάτων Σπουδών με βάση τις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, με έμφαση στη διαθεματικότητα, στη βιωματική μάθηση, στη συνεργατικότητα, ταυτόχρονα με τη μείωση και αναδιάρθρωση της διδακτέας ύλης, ώστε να δοθεί έμφαση στις βασικές δεξιότητες των μαθητών και

μαθητριών, δηλαδή στη γραφή, ανάγνωση, κατανόηση κειμένου και αριθμητική και να ολοκληρώνεται η μαθησιακή διαδικασία στο σχολείο

4. Εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων αξιολόγησης των μαθητικών επιδόσεων, και ειδικότερα τη θεσμοθέτηση της περιγραφικής αξιολόγησης των μαθητών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
5. Εισαγωγή των Αρθρωτών Διαθεματικών Αναλυτικών και Ωρολογίων Προγραμμάτων με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών και της σχολικής μονάδας καθώς και τις τοπικές προτεραιότητες της κάθε περιοχής
6. Αναβάθμιση των υφιστάμενων και την ανάπτυξη νέων υποστηρικτικών μέτρων, δομών, υπηρεσιών και προγραμμάτων για την εφαρμογή του μοντέλου «ένα σχολείο για όλους» (συμπεριληπτική εκπαίδευση)
7. Υποχρεωτική δημιουργία τμημάτων ένταξης σε όλα τα θέσια και άνω σχολεία
8. Εξειδίκευση και εκσυγχρονισμό των αναλυτικών προγραμμάτων Ειδικών Δημοτικών Σχολείων και Νηπιαγωγείων
9. Δημιουργία προσβάσιμου εκπαιδευτικού και εποπτικού υλικού για όλους τους μαθητές, με ή χωρίς αναπηρία
10. Ανάπτυξη διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών πολιτικών για τα μουσικά, τα καλλιτεχνικά, αθλητικά, πρότυπα και πειραματικά σχολεία
11. Εφαρμογή της πολιτικής των πολλαπλών βιβλίων καθώς και ενίσχυση του ηλεκτρονικού βιβλίου, του διαδικτυακού εκπαιδευτικού υλικού και του διδακτικού φακέλου (portfolio) που βελτιώνουν την εκπαιδευτική διαδικασία και μετασχηματίζουν το σχολείο σε κοινότητα
12. Ενίσχυση των υλικοτεχνικών υποδομών και εκσυγχρονισμός του εποπτικού υλικού για όλους τους μαθητές (μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ρομά, προσφύγες και μετανάστες κοκ)
13. Αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών και της Πληροφορικής, και ανάπτυξη της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης για τη στήριξη απομακρυσμένων, ορεινών και νησιωτικών περιοχών με τις νέες ψηφιακές τεχνολογίες

14. Μακροχρόνιος σχεδιασμός εκπαιδευτικής πολιτικής για τον απόδημο Ελληνισμό με στόχο την ανάπτυξη και διατήρηση ισχυρών δεσμών με τον πολιτισμό και την εκπαίδευση της χώρας μας
15. Διαμόρφωση ενός ισότιμου και σταθερού πλαισίου λειτουργίας της ιδιωτικής εκπαίδευσης και ενίσχυση των συνεργειών δημοσίου και ιδιωτικού τομέα

Λύκειο

Η Ο.Κ.Ε. τονίζει ότι **θα πρέπει να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή απεμπλοκή του Λυκείου από τις εισαγωγικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση**, ώστε να μην χάνεται ο μορφωτικός του χαρακτήρας. Στη βάση αυτή, προτείνονται τα εξής:

16. Συνολική αποτίμηση της μαθησιακής επίδοσης των μαθητών και στις τρεις τάξεις του Λυκείου
17. Λειτουργία Τράπεζας Θεμάτων διαβαθμισμένης δυσκολίας από την οποία να επιλέγονται τα θέματα των εξετάσεων για όλα τα γραπτώς εξεταζόμενα μαθήματα και στις τρεις τάξεις του Λυκείου
18. Απόκτηση Εθνικού Απολυτηρίου για το οποίο θα συνεκτιμάται η συνολική επίδοση και στις τρεις τάξεις του Λυκείου (με ποσοστιαία κλιμάκωση)
19. Εισαγωγή των μαθητών στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση με βάση το βαθμό του Εθνικού Απολυτηρίου και επιπρόσθετα:
 - α) με το βαθμό σε 3-4 μαθήματα του Εθνικού Απολυτηρίου και κατόπιν Πανελλαδικών Εξετάσεων, (από Τράπεζα Θεμάτων), όπου οι συντελεστές βαρύτητας για κάθε μάθημα καθώς και ο αριθμός των εισακτέων θα καθορίζονται από κάθε σχολή, ή εναλλακτικά
 - β) με το βαθμό σε 3-4 μαθήματα του Εθνικού Απολυτηρίου, τα οποία θα καθορίζονται από τη σχολή στην οποία επιθυμεί να εισαχθεί ο υποψήφιος, για την ένταξη του σε Προπαρασκευαστικό έτος στα Πανεπιστήμια (Σχολές Υψηλής Ζήτησης)

5.2 Προτάσεις για τη Δευτεροβάθμια Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση

Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να αποτελεί ισότιμο εταίρο της γενικής εκπαίδευσης. Προκειμένου τα ποσοστά φοίτησης στη δευτεροβάθμια τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση να προσεγγίσουν τον μέσο όρο της Ε.Ε., **θα πρέπει αυτή να καταστεί μία ελκυστική, αποτελεσματική και βιώσιμη επιλογή**. Για την ενίσχυση του ρόλου της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης η Ο.Κ.Ε. θεωρεί απαραίτητες τις εξής παρεμβάσεις:

1. Συγκρότηση του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων
2. Κατοχύρωση των επαγγελμάτων και ο καθορισμός των επαγγελματικών δικαιωμάτων σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πλαίσια κι οδηγίες
3. Διασφάλιση της συμβατότητας των προγραμμάτων σπουδών με τα επαγγελματικά περιγράμματα, που θα επικαιροποιούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα
4. Ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών στη βάση των αναγκών της αγοράς εργασίας και προσαρμογή τους στο ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς πιστωτικών μονάδων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης
5. Ανάπτυξη συστήματος αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων σπουδών σε σχέση με την ανταπόκρισή τους στο στόχο σύζευξης εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας
6. Διασύνδεση των ειδικοτήτων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Λύκεια και Σχολές) με τις ανάγκες της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης και τις προοπτικές απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο, καθώς και με τους τομείς προτεραιότητας της ελληνικής οικονομίας, σύμφωνα με τον εθνικό αναπτυξιακό σχεδιασμό
7. Αναβάθμιση και ενίσχυση της μαθητείας, συμπεριλαμβανομένης της λειτουργίας τμημάτων ειδίκευσης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης διάρκειας ενός επιπλέον έτους (4^{ου} σχολικού έτους) με θεωρητικό και εργαστηριακό μέρος ή και εργασιακή εμπειρία (επίπεδο 5)

5.3 Προτάσεις για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Το Ελληνικό Τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να αναζητήσει τρόπους εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας της Μπολόνια. **Η ελληνική κοινωνία και οικονομία χρειάζονται ένα πανεπιστήμιο επιστημονικά και ερευνητικά αυτοτελές και οικονομικά αυτοδύναμο** με τη δημιουργία προϋποθέσεων, εκτός από την κρατική επιχορήγηση, για την επιπλέον χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω εκπαιδευτικών και ερευνητικών δράσεων και με την ανάδειξη της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως χώρου ποιότητας, αριστείας, καινοτομίας και εξυπηρέτησης των εθνικών, περιφερειακών και κλαδικών αναγκών της χώρας.

Ειδικότερα, προτείνονται τα εξής:

1. Θέσπιση ενιαίων κριτηρίων αξιολόγησης των ακαδημαϊκών μονάδων με βάση:
α) την ακαδημαϊκή και ερευνητική δραστηριότητα τους, β) την εξωτερική αξιολόγηση του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου τους, γ) τις προοπτικές απασχόλησης των αποφοίτων, δ) την ανάπτυξη ανθρώπινων και οικονομικών πόρων και εγκαταστάσεων. Προς την κατεύθυνση αυτή, αναγκαία κρίνεται η διασφάλιση της ουσιαστικής συμβολής της ΑΔΙΠ στην αναβάθμιση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης
2. Εφαρμογή της πολιτικής του Ενιαίου Χώρου Έρευνας και Εκπαίδευσης και διασύνδεσή του με τις παραγωγικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας με τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού πόλου ανά περιφέρεια, ο οποίος θα συγκεντρώνει Ερευνητικά Κέντρα, Πανεπιστήμια και ΤΕΙ
3. Θεσμοθέτηση της δυνατότητας «κινητικότητας» εντός σχολών και Ιδρυμάτων για τους φοιτητές. Οι σχολές μπορούν να οργανώνουν δια-τμηματικά προγράμματα σπουδών, να αναθέτουν την υλοποίησή τους σε τμήματα και να απονέμουν τα αντίστοιχα πτυχία, κατά τα οριζόμενα στον οργανισμό του ιδρύματος
4. Λειτουργία εξ' αποστάσεως διδασκαλίας για όλα τα ακαδημαϊκά ιδρύματα
5. Ενίσχυση της πρακτικής άσκησης εντός των προγραμμάτων σπουδών

6. Διαμόρφωση δικτύου φοιτητικής μέριμνας με υπηρεσίες στέγασης και σίτισης, με μέτρα οικονομικής ενίσχυσης οικογενειών με παιδιά φοιτητές (υποτροφίες, έκπτωση φορολογίας) παράλληλα με υποτροφίες σε άριστους και άτοκα δάνεια σε άνεργους – οικονομικά αδύνατους φοιτητές
7. Διαμόρφωση ειδικού πλαισίου προσβασιμότητας και στήριξης φοιτητών με αναπηρίες, (προσωπικοί βοηθοί, αναγνώστες, διερμηνείς Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (ΕΝΓ))

Τέλος επισημαίνεται ότι η Ο.Κ.Ε θεωρεί ότι η Ελλάδα με τα πανεπιστήμια της διαθέτει σημαντικές δυνατότητες να μετεξελιχθεί σε διεθνή εκπαιδευτικό χώρο με τη θεσμοθέτηση και λειτουργία ξενόγλωσσων προγραμμάτων προπτυχιακών με τέλη εγγραφής και μεταπτυχιακών με δίδακτρα για υποδοχή ξένων φοιτητών και τη δημιουργία σύγχρονου πλαισίου λειτουργίας ξένων ιδρυμάτων στην Ελλάδα καθώς και μη κρατικών πανεπιστημίων με την κατάλληλη νομική μορφή.

5.4 Προτάσεις για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

Είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ η **διαμόρφωση μιας εθνικής στρατηγικής για τη διά βίου μάθηση με τρόπο που η επαγγελματική κατάρτιση να ιδωθεί ως μια σύγχρονη και κοινωνικά αξιόπιστη εκπαιδευτική επιλογή** και όχι ως μια ευκαιριακή υπόθεση απορρόφησης κονδυλίων ή κερδοφορίας μεμονωμένων ιδιωτών, λόγω συστημικών αδυναμιών της ελληνικής πολιτείας να διαμορφώσει αποτελεσματικά τους όρους λειτουργίας του πεδίου αυτού.

Οι πολιτικές λοιπόν για την αναβάθμιση της μη τυπικής εκπαίδευσης οφείλουν να περιλαμβάνουν μέτρα και προτάσεις που θα υπηρετούν τους εξής στόχους:

1. Εξασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας και της αξιοποίησης των παραδοτέων του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Εργασίας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για τον εναρμονισμό προσφοράς και ζήτησης ειδικοτήτων και επαγγελματών

2. Σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας
3. Γενναία ενίσχυση σε χρηματοδότηση, υποδομές και καταρτισμένο εκπαιδευτικό προσωπικό της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης-κατάρτισης
4. Επικαιροποίηση των επαγγελματικών περιγραμμάτων και κατάρτιση νέων περιγραμμάτων, σύμφωνα με τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας
5. Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και εξορθολογισμός των ειδικοτήτων των ΙΕΚ, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται πληρέστερα στις ανάγκες της αγοράς εργασίας
6. Ανατροπή του αρνητικού κοινωνικού στερεοτύπου που συνοδεύει την επιλογή της επαγγελματικής εκπαίδευσης-κατάρτισης στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού και επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων, ο οποίος θα πρέπει να αναπτυχθεί ουσιαστικά με εξειδικευμένο προσωπικό μέσα σε κάθε σχολείο
7. Λειτουργία ενός θεσμοθετημένου εθνικού συστήματος πιστοποίησης των επαγγελματικών προσόντων, για όλες τις μορφές μάθησης, προκειμένου να δύνανται όλοι οι εργαζόμενοι να πιστοποιούν τις επαγγελματικές ικανότητες, γνώσεις και εμπειρίες που απέκτησαν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, ανεξάρτητα από τον τρόπο απόκτησης και την επαγγελματική ή εκπαιδευτική τους διαδρομή· όταν υπάρχει πραγματική ανάγκη για πιστοποίηση
8. Εθνικό συντονισμό και συμπληρωματικότητα των δράσεων που αναλαμβάνουν τα επιμέρους συστήματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, μέσα από την ισότιμη συνεννόηση και συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο (αρμόδια υπουργεία, κοινωνικοί εταίροι, παραγωγικοί φορείς, εκπαιδευτική και επιστημονική κοινότητα, τοπικοί φορείς, συνδικάτα και εργατικά κέντρα)